עוד אשכולות, ואין לו כתף היינו שלא יוצא מהאשכולות הקטנים עוד אשכולות. **וברמב"ם** נראה שאין בו כתף, היינו שאין לו פסיגין כלל, אלא כל הגרגרים יוצאים מגוף שדרת האשכול. בשו"ת **מהר"ם מרוטנבורג** (ירושלים תשע"ב, סי' רא) **פי' שהענבים לא נתבשלו כל צרכם, ולכן אינם נשכבים זע"ז** [והיינו לא על מיעוט מספר הענבים, אלא על מיעוט האיכות].

אין לו נטף. **הר"ש** מפרש שאין ענבים בקצה התחתון של השדרה,

ג. ספק עוללות לעניים

הטעם שספק עוללות לעניים, עי' לעיל פ"ד מי"א בדין ספק לקט, שכיון שיש בו חזקת חיוב הריה וא לעניים וה"נ בספק עוללות, וכ"כ **הר"ש** בתו"כ, וכ"ה **בסמ"ג** (ל"ת רפז), **וברש"ס, ובתוי"ט, ובגרעק"א** (לעיל ד, יא). הטעם שבעוללות יש חזקת חיוב, י"ל משום שעיקר הכרם עומד לחיוב אם ימצא בו עוללות, [כמו בלשו"פ]. **והמשך חכמה** (כי תצא) כתב כיון שלבעלים אין חזקת מר"ק דמתחילת יצירתם הם לעניים כמבואר להלן מ"ח משנודעו העוללות לעניים.

ב. כ' **המקד"ד** (לקט סי' ו) **ובתור"ז** (פ"א מ"א בתו"ד) לדון שספק לעניים היינו לחומרא, אבל העניים יהיו חייבים במעשר כיון דאינו מתנו"ע אלא מספק, אמנם **בתפא"י** כאן כ' דהכא פטור ממעשר, דהוי עוללות מעיקר הדין ולא רק מדין ספק, דכל דהוי ספק עוללות הרי הוא עולל כלפי האשכולות האחרים וזה עצמו סיבה לחייב מדין עוללות, והוי חיוב בוודאי.

ד. עוללת הנקרצת עם האשכול

עוללת שבארכובה אם נקרצת עם האשכול הרי היא של בעה"ב. והטעם כ' **המהר"י קורקוס** (פ"ד ה"כ) וכיון שנחתכת עם האשכול אינה דבר בפ"ע והיא כחלק מהאשכול, והרי היא אשכול ולא עוללת. וכן נראה בר"ש וברא"ש.

ובפי' **מהר"י בן מ"צ** כ' כי היכי דשנינו לעיל ששבולת שנקצרת עם הקמה אין בה שכחה ה"נ לענין עוללות, שאם נקצר עם האשכול אין בו חיוב עוללות, וכ"כ **הרא"ש והרע"ב והשנו"א, והיראים** (מצ' קכא) **והפר"ח. הרמב"ם בפיהמ"ש** כ' שאם אין הענבים שבקצה השדרה מכסים את כולה הרי זה גם בכלל נטף, וכ"כ **הר"ש** בפי' על התו"כ. **והמהר"ם מרוטנבורג** (שם) מפרש מנהגו של ענבים לאחר שיתבשלו בטוב יהיו סביביו ענבים מכל צדדין וענב אחד למעלה מכולם, וכאן עדיין לא גדל ואינו ניכר שהי' גבוה מחביריו, ונטף לשון גובה.

בו חיוב עוללות, וכ"כ **התוי"ט**. ואף דהתם זה דין בשכחה, י"ל דילפי' מינה שכל חיוב מתנו"ע הוא בדבר שאינו חשוב ולא נחשב בכלל קציר, אבל בכה"ג כיון שנחשב קציר מחמת האשכול, אף שהוא מצ"ע עוללת, מ"מ לא שייך בו חיוב מתנו"ע.

ב. **הר"ש והרא"ש** פי' שהדין של עוללת הנקצרת עם האשכול זה רק עם אינה רחוקה ממה יותר מפס ידו או משיעור טבלה ופינקס, אבל כל שהעוללת רחוקה מהאשכול אינה נפטרת עמה, אמנם **הרמב"ם והראב"ד** (פ"ד הי"ח) **פי' שאין בזה חילוק אלא כל שנקצרת עמה הרי היא של בעה"ב.**

ה. גרגר יחידי

גרגר יחידי ר"י אומר אשכול וחכמים אומרים עוללת. הראשונים כתבו כמה דרכים בדברי ר' יהודה, **הר"ש** מפרש דס"ל דכל אשכול שיש בו ג' גרגירים אינו עוללת, וכמו שדין פרט ולקט הוא עד ג' גרגרים ה"נ דין עוללות. **הפאה"ש** (סי' ח) כ' דמ"מ מודה ר"י באופן שבגרגרים אין כתף ונטף שהם לעניים [אלא דס"ל שכתף ונטף אינו רק בפסיגין אלא גם ברגרים בודדים]. **המהר"י קורקוס** (פ"ד הי"ט), מפרש דסברת ר' יהודה שדין עוללות אמר רק באשכול, וכל שיש בו רק גרגר יחידי עד שלשה גרגרים אינו אשכול ולא נאמר בו פרשת עוללות, וכ"כ **בשנו"א**. נמצא דלהר"ש ר"י מחייב רק בפחות מג' גרגרים ולהמהר"י קורקוס רק ביותר מג' גרגרים.

פרק ז משנה ה

א. ביאור היתר המדל בכרמים

פי' **הר"ש** בשם **הירושלמי** דנעשה כשותף עם העניים וכי היכי ששותף יכול להדל בחלק חבירו, כמבואר **ברמ"א** חו"מ סי' קעו סעיף י, ה"נ הבעה"ב בחלק העניים.

עוד פי' הביא **הר"ש** דטעמי' דר' יהודה משום שלא היה להם לעניים לאחר מללקט, ולכאו' הוא מדין קנס לעניים, **ובתוס' אנ"ש** הק' מה הוצרך לטעם זה כיון דמדינא שרי דהוי כשותף. [ואפשר דאף שותף אם יכול להמתין באופן שלא יפסיד חבירו מחוייב לעשות כן, וא"כ ה"ה בכה"ג שהבעה"ב יכול להמתין שהעניים לא יפסידו].

התוס' רי"ד (מו"ק ד:) **בי' דטעמי' דמ"ד דשרי להדל דס"ל שאין לעניים קודם הבציר** (כר"ע להלן מ"ז), **וכן משמע בתוס' מו"ק** (שם ד"ה כך מידל), וכן מבואר **בר"ש** כת"י הובא **במלאכ"ש** כאן. ולפ"ז מאן דאסר להדל ס"ל כר"א שיש זכות לעניים גם קודם הבצירה ואין לו להדל בשלהם, ועי"ש בתוס' רי"ד משכב"ז.

ובטעם דר"מ דפליג **בר"ש** הביא **מהירושלמי** משום דס"ל דהוי כמכור ולא שייך בזה ההיתר של שותף, אמנם **ברש"י** מו"ק כת"י ד: פי' דר"מ ס"ל שנוח לעניים הרבה בינונים יפים ממעט משובחים.

ב. הטעם שהבעה"ב נידון כשותף

כ' **באמרי בינה** (תרו"מ סי' יט) דבעל הכרם הוי שותף מצד היניקה, ור"מ סבר דלעניים יש זכות ביניקה ושישארו באילן עד הקציר, ולכן לא הוי כשותפין.

עוד יל"ד שכשנודעו העוללות אינו ממון עניים גמור קודם הבצירה, דאין העניים נוטלים קודם הבציר, אלא שכבר חל זכות לעניים לכשיבצר, [כדלעיל מ"ד], ולכן יש לעניים יחס של שותפין עם בעל הכרם, ובזה נח' אם להגדירו כמוכר או כשותף. **אמנם בירושלמי** מבואר דר' יהודה ס"ל כן אף בלקט, וצ"ע דהתם כבר זכו עניים ממש.

ג. בתועלת העניים מהמידל

נח' הפוסקים באופן שיהי' תועלת לעניים מהדילול רק לשנה הבאה האם מותר להדל לר' יהודה. [דהלא כל ההיתר של שותף להדל הוא רק לתועלת השותף], דעת **התוי"ט, והגר"א** [שמחק תיבות 'לשנה הבאה' בירושלמי], **והפאת השולחן** (ח, מא), שאין היתר להדל לתועלת של שנה הבאה, אלא רק אם יש להם תועלת בדילול בשנה זו שהעוללות יהיו יותר משובחים. **ובתוי"ט** דייק כן מל' **הראשונים** דמידל שרי רק בעוללות ולא בפאה, דבפאה לעולם זה לשנה הבאה וזה לא מהני.

אמנם י"א שמותר אף לצורך תועלת של שנה הבאה, ועי' **הון עשיר**. [ויש להוכיח כן מדברי הירושלמי דהק' מ"ש ממרבץ שדהו, והתם אין תועלת אלא רק לשנה הבאה].